

Η

ΑΡΧΗ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΠΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

3ο ΚΛΙΜΑΚΙΟ

Συνήλθε στην έδρα της, στις 03.08.2020 με την εξής σύνθεση: Μαρία-Ελένη Σιδέρη, Πρόεδρος, Ελισάβετ Αλαγιαλόγλου-Εισηγήτρια και Σταυρούλα Κουρή, Μέλη.

Για να εξετάσει την από 26.06.2020 (ημερομηνία ανάρτησης στον ηλεκτρονικό τόπο του διαγωνισμού στο ΕΣΗΔΗΣ) Προδικαστική Προσφυγή με Γενικό Αριθμό Κατάθεσης (ΓΑΚ) - Αρχή Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών (ΑΕΠΠ)/804/29.06.2020 της προσφεύγουσας με την επωνυμία «*****», νομίμως εκπροσωπούμενης.

Κατά του ***** [εφεξής αναθέτουσα αρχή] και του υπ' αριθ. 26 Αποσπάσματος Πρακτικού της Έκτακτης Συνεδρίασης της Συγκλήτου του ***** της 18.06.2020.

Του παρεμβαίνοντος οικονομικού φορέα ***** , νομίμως εκπροσωπούμενου.

Η συζήτηση άρχισε αφού άκουσε την Εισηγήτρια Ελισάβετ Αλαγιαλόγλου.

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφτηκε κατά τον Νόμο

1. Επειδή, με την Προδικαστική Προσφυγή η προσφεύγουσα επιδιώκει όπως ακυρωθεί η προσβαλλόμενη κατά το μέρος που απορρίπτεται η προσφορά της και αναδεικνύεται ο οικονομικός φορέας ***** ως προσωρινός ανάδοχος του δημοπρατούμενου αντικειμένου υπηρεσιών καθαριότητας του ***** .

2. Επειδή με την Παρέμβασή του ο ***** επιδιώκει την διατήρηση της ισχύος της προσβαλλόμενης κατά το μέρος που απορρίπτεται η προσφορά της προσφεύγουσας και αναδεικνύεται ο ίδιος προσωρινός ανάδοχος της δημοπρατούμενης σύμβασης παροχής υπηρεσιών καθαριότητας και ως εκ τούτου την απόρριψη της υπόψη προσφυγής.

3. Επειδή, με τη με αριθ. πρωτ. *****/2019 Διακήρυξη του ***** προκηρύχθηκε ανοιχτός, ηλεκτρονικός Διαγωνισμός άνω των ορίων, με αντικείμενο την παροχή υπηρεσιών καθαριότητας των χώρων του *****, συνολικής προϋπολογισθείσας δαπάνης 629.032,26 ευρώ, πλέον ΦΠΑ, με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει τιμής. Η Διακήρυξη απεστάλη για δημοσίευση στην Ε.Ε.Ε.Ε. στις 13.01.20, καταχωρήθηκε στο Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων στις 16.01.2020 και στη διαδικτυακή πύλη του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ.) στις 16.01.2020 με Συστημικό Αριθμό*****. Στο διαγωνισμό υπέβαλαν προσφορά τέσσερις (4) οικονομικοί φορείς, ήτοι η προσφεύγουσα «*****», η «*****», η «*****» και ο «*****», εκ των οποίων κατά το στάδιο αξιολόγησης των δικαιολογητικών συμμετοχής απορρίφθηκε η προσφορά της προσφεύγουσας «*****», και εν συνεχεία κατά το στάδιο αξιολόγησης των οικονομικών προσφορών απορρίφθηκαν οι προσφορές των η «*****», η «****.», οπότε με την προσβαλλόμενη αναδείχθηκε προσωρινός ανάδοχος ο παρεμβαίνων οικονομικός φορέας *****.

4. Επειδή, για την άσκηση της ανωτέρω Προδικαστικής Προσφυγής προκύπτει πως έχει προσκομιστεί, ελεγχθεί και δεσμευτεί αντίστοιχα, το ηλεκτρονικό παράβολο υπέρ Ελληνικού Δημοσίου με κωδικό ***** ποσού 3.145,20 ευρώ, σύμφωνα με τα άρθρα 363 παρ. 1-2 του Ν. 4412/2016 (ΦΕΚ Α' 147) και 5 παρ. 1-2 του Π.Δ. 39/2017 (ΦΕΚ Α' 64).

5. Επειδή, η ΑΕΠΠ είναι καθ' ύλην αρμόδια βάσει του συνολικού ποσού της Διακήρυξης του Διαγωνισμού (εκ ποσού 629.032,26 € πλέον

Φ.Π.Α.), σύμφωνα με τα άρθρα 1 περ. α) του Π.Δ. 39/2017 και 345 παρ. 1 του Ν. 4412/2016, ενώ επιπλέον θεμελιώνεται και η κατά χρόνο αρμοδιότητά της, όπως απαιτείται από τις μεταβατικές διατάξεις του άρθρου 379 παρ. 7 του Ν. 4412/2016, τροποποιηθείσας της διάταξης δυνάμει του άρθρου 43 παρ. 4 Ν. 4487/2016 (ΦΕΚ Α΄ 116), δεδομένου πως η αντίστοιχη διαγωνιστική διαδικασία ξεκίνησε μετά τις 26.06.2017.

6. Επειδή, η υπό κρίση προδικαστική προσφυγή έχει κατατεθεί εμπροθέσμως, σύμφωνα με το άρθρο 361 παρ. 1 του Ν. 4412/2016 και το άρθρο 4 παρ. 1 του Π.Δ. 39/2017 (περ. α΄), δοθέντος ότι η προσβαλλόμενη πράξη αναρτήθηκε στο ΕΣΗΔΗΣ στις 19.06.2020, οπότε και έλαβαν γνώση αυτής οι συμμετέχοντες, η δε εξεταζόμενη προσφυγή ασκήθηκε στις 26.06.2020, ήτοι εντός της προβλεπόμενης εκ του νόμου δεκαήμερης προθεσμίας.

7. Επειδή, το έννομο συμφέρον της προσφεύγουσας στοιχειοθετείται στο γεγονός ότι η απόρριψη της προσφοράς της ματαίωσε την προσδοκία της να αναδειχθεί ανάδοχος της δημοπρατούμενης σύμβασης.

8. Επειδή, επομένως, η υπόψη Προδικαστική Προσφυγή παραδεκτά και νόμιμα φέρεται προς εξέταση ενώπιον του 3ου Κλιμακίου της ΑΕΠΠ, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 346 παρ. 1 και 360 του Ν. 4412/2016 και 3 παρ. 1 του Π.Δ. 39/2017.

9. Επειδή, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι με την προσβαλλόμενη απόφαση εσφαλμένως απορρίφθηκε η προσφορά της με την αιτιολογία ότι από τα έγγραφα υποβλήθηκαν στον διαδικτυακό τόπο του διαγωνισμού από τον νόμιμο εκπρόσωπο του εν λόγω τρίτου φορέα «*****», στις ικανότητες του οποίου η προσφεύγουσα δήλωσε με την προσφορά της ότι στηρίζεται, δεν φέρουν έγκυρη ηλεκτρονική υπογραφή. Συγκεκριμένα, κατά την κρίση της Επιτροπής Διαγωνισμού τα εν λόγω έγγραφα, όπως επί παραδείγματι το Ευρωπαϊκό Ενιαίο έγγραφο Σύμβασης (Ε.Ε.Ε.Σ.), η Υπεύθυνη Δήλωση παροχής πόρων υπέρ της συμμετέχουσας στο διαγωνισμό εταιρείας ***** , η

υπεύθυνη δήλωση αποδοχής των όρων της διακήρυξης του διαγωνισμού και η σύμβαση παραχώρησης - μεταφοράς τεχνογνωσίας - δάνειας εμπειρίας εταιρείας όταν ανοιχθούν από έναν οποιοδήποτε χρήστη εμφανίζουν το μήνυμα "At least one signature has problems" [ήτοι, τουλάχιστον μια υπογραφή έχει προβλήματα] και όχι το αναμενόμενο μήνυμα "signed and all signatures are valid" [ήτοι, υπογεγραμμένο και όλες οι υπογραφές είναι έγκυρες]. Περαιτέρω, κάνοντας κλικ πάνω στην ορατή υπογραφή του υπογεγραμμένου εγγράφου .pdf/ανοίγει το παράθυρο "Signature validation Status" [ήτοι, κατάσταση επικύρωσης υπογραφής] όπου αναφέρεται ρητώς ότι "Signature Validity Unknown" [ήτοι, η ισχύς της υπογραφής είναι άγνωστη] ενώ στο ίδιο εικονίδιο αναγράφεται ότι "the signatures identity was valid when it was issued, but no revocation checks could be made to validate the identity at this time" [ήτοι, η ταυτότητα των υπογραφών ήταν έγκυρη κατά την έκδοσή της, αλλά δεν μπορούσαν να γίνουν έλεγχοι ανάκλησης για την επικύρωση της ταυτότητας αυτή τη στιγμή]. Στη συνέχεια επιλέγοντας το εικονίδιο "show signer's certificate" [ήτοι, εμφάνισε πιστοποιητικό υπογράφοντος] και στη στήλη revocation εμφανίζεται το μήνυμα "problem determining whether the selected certificate is valid" [ήτοι, πρόβλημα] ανιχνεύθηκε σχετικά με το εάν το επιλεγμένο πιστοποιητικό είναι έγκυρο], ενώ παρακάτω στο πλαίσιο του ίδιου εικονιδίου εμφανίζεται (ανάλογα με τον υπολογιστή από τον οποίο θα ανοιχθούν τα επίμαχα έγγραφα) είτε το μήνυμα "An attempt was made to determine whether the certificate is valid by checking whether it appeared in any Certificate Revocation Lists" [ήτοι, έγινε προσπάθεια να καθοριστεί εάν το πιστοποιητικό είναι έγκυρο ελέγχοντας εάν εμφανίστηκε σε λίστες ανάκλησης \ πιστοποιητικών], είτε το μήνυμα "The selected certificate does not chain up to a certificate designated as a trusted anchor (see the Trust Tab for details). The result is that revocation checks were not performed on this certificate" [ήτοι, το επιλεγμένο πιστοποιητικό δεν συνδέεται με ένα πιστοποιητικό που έχει οριστεί ως αξιόπιστη αγκύρωση (ανατρέξτε στην καρτέλα Trust για λεπτομέρειες). Το αποτέλεσμα είναι ότι δεν πραγματοποιήθηκαν έλεγχοι ανάκλησης σε αυτό το πιστοποιητικό]. Κατόπιν τούτων, προκύπτει, εν προκειμένω, η χρήση μη

επιβεβαιωμένης ηλεκτρονικής υπογραφής η οποία ισοδυναμεί με την έλλειψη αυτής κατά παράβαση του νόμου και του όρου 2.4.2 (Χρόνος και Τρόπος υποβολής προσφορών) της διακήρυξης του διαγωνισμού. Σε κάθε, πάντως, περίπτωση, ο θέτων σε έγγραφο την ψηφιακή του υπογραφή δύναται, ευκόλως, να αντιληφθεί εάν η ψηφιακή υπογραφή που έθεσε είναι έγκυρη ή όχι. Κατά συνέπεια, οι απαιτούμενες ενέργειες προς διόρθωση οποιουδήποτε σφάλματος στην υπογραφή αυτή προκειμένου να μην καταλείπεται αμφιβολία για την εγκυρότητά της ανήκουν στην σφαίρα επιρροής του και στην αποκλειστική του ευθύνη. Βάσει των ανωτέρω, η Επιτροπή Διαγωνισμού έκρινε ότι τα έγγραφα του οικονομικού φορέα στις ικανότητες του οποίου στηρίζεται η προσφέρουσα εταιρεία υπογράφηκαν με τη χρήση μη επιβεβαιωμένης ηλεκτρονικής υπογραφής ή με τη χρήση υπογραφής που δεν εμφανίζεται ως έγκυρη και συνεπώς η προσφορά της προσφεύγουσας «*****» πρέπει να απορριφθεί. Με την παρούσα προσφυγή της η προσφεύγουσα αντικρούει την αιτιολογία αυτή υποστηρίζοντας τα εξής : Καταρχήν, ο ισχυρισμός της αναθέτουσας αρχής ότι «η ταυτότητα των υπογραφών ήταν έγκυρη κατά την έκδοσή της αλλά δεν μπορούσαν να γίνουν έλεγχοι ανάκλησης για την επικύρωση της ταυτότητας αυτή τη στιγμή» εμμέσως συνιστά ανεπιφύλακτη παραδοχή του ότι η ψηφιακή υπογραφή του Προέδρου Δ.Σ. και Διευθύνοντα Συμβούλου της ανώνυμης εταιρίας «*****». κ. ***** ήταν έγκυρη και σε ισχύ, κατά την έκδοση των προαναφερόμενων εγγράφων, ήτοι την 19.02.2020. Περαιτέρω, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η ψηφιακή υπογραφή του κ. ***** έληξε την 20.04.2020 ενώ την επόμενη μέρα, ήτοι στις 21.04.2020 έγινε αίτηση για ανανέωσή της, η οποία και πράγματι ανανεώθηκε για διάστημα από 22.04.2020 έως 23.04.2021. Κάνοντας δεξί κλικ επάνω στην ψηφιακή υπογραφή του κ. ***** , η οποία έχει τεθεί στα ανωτέρω τέσσερα προαναφερόμενα έγγραφα και επιλέγοντας την επιλογή «Signature Properties» (ήτοι, «Ιδιότητες Υπογραφής» και στην συνέχεια, την επιλογή «Show Certificate» (ήτοι, «Εμφάνισε Πιστοποιητικό»), εμφανίζεται μήνυμα σύμφωνα με το οποίο κάτοχος της συγκεκριμένης ψηφιακής υπογραφής είναι ο κ. ***** και η ψηφιακή υπογραφή είναι έγκυρη από την 21.04.2015 έως την 20.04.2020. Επίσης, η

προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι ακολουθώντας την ίδια διαδικασία επάνω στην ψηφιακή υπογραφή του κ. ***** σε έγγραφα που υπογράφηκαν από την 22.04.2020 και έπειτα, εμφανίζεται μήνυμα σύμφωνα με το οποίο, κάτοχος της συγκεκριμένης ψηφιακής υπογραφής είναι ο κ. ***** και η ψηφιακή υπογραφή είναι έγκυρη από 22.04.2020 έως 23.04.2021. Από τα ανωτέρω προκύπτει ξεκάθαρα ότι η ψηφιακή υπογραφή του κ. ***** ήταν απολύτως έγκυρη και σε ισχύ την 19.02.2020, οπότε και τέθηκε στα προαναφερόμενα έγγραφα, τα οποία κατατέθηκαν ως δικαιολογητικά για την συμμετοχή της στον διαγωνισμό. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει και η αναθέτουσα αρχή, σύμφωνα με την οποία: «η ταυτότητα των υπογραφών ήταν έγκυρη κατά την έκδοσή της αλλά δεν μπορούσαν να γίνουν έλεγχοι ανάκλησης για την επικύρωση της ταυτότητας αυτή τη στιγμή». Επίσης, εφόσον η ψηφιακή υπογραφή του κ. ***** ανανεώθηκε από την 22.04.2020, οπότε ήταν έγκυρη και σε ισχύ την 04.05.2020 που συνεδρίασε η Επιτροπή Αξιολόγησης. Ακόμα, η προσφεύγουσα σημειώνει ότι την 19.06.2020 ο κ. ***** απεύθυνε αίτημα στην Αρχή Πιστοποίησης Ελληνικού Δημοσίου ως εξής : «Καλησπέρα σας, Σε ηλεκτρονικό διαγωνισμό που συμμετείχε η εταιρεία μας υπογράψαμε ψηφιακά τα αρχεία στις 19/02/2020. Σημείωση ότι η συγκεκριμένη ψηφιακή υπογραφή έληγε 20/04/2020 η οποία και ανανεώθηκε. Μετά από έλεγχο του φορέα των εγγράφων στις 04/05/2020 μας κοινοποιήθηκε ότι η συγκεκριμένη ψηφιακή υπογραφή δεν είναι έγκυρη. Παρακαλώ θα θέλαμε να μας ενημερώσετε αν παίζει ρόλο ότι η ψηφιακή υπογραφή κατά τον έλεγχο της είχε λήξει και ότι η ψηφιακή υπογραφή μας ήταν έγκυρη κατά την υποβολή της προσφοράς μας. Στην διάθεση σας τα υπογεγραμμένα αρχεία». Την 22.06.2020, ο κ. ***** έλαβε την εξής απάντηση από την Αρχή Πιστοποίησης Ελληνικού Δημοσίου : «Καλησπέρα σας. Σχετικά με τα ερωτήματά σας, θα θέλαμε να σας ενημερώσουμε ότι 1) Όταν την χρονική στιγμή που εισάγεται η ψηφιακή υπογραφή σε ένα ηλεκτρονικό έγγραφο είναι σε ισχύ (δεν έχουν λήξει ή ανακληθεί) τα ψηφιακά πιστοποιητικά του φυσικού προσώπου που υπογράφει και επιπλέον, εισάγεται στο έγγραφο και ασφαλή χρονοσήμανση, τότε η συγκεκριμένη ψηφιακή υπογραφή στο συγκεκριμένο έγγραφο δεν χάνει ποτέ

την ισχύ της και δεν μπορεί ποτέ να αμφισβητηθεί η εγκυρότητά της, ακόμα και όταν το ηλεκτρονικό έγγραφο εξετασθεί σε ημερομηνία μεταγενέστερη της ημερομηνίας ανάκλησης ή λήξης των συγκεκριμένων ψηφιακών πιστοποιητικών. Η ψηφιακή υπογραφή σε ένα ηλεκτρονικό έγγραφο δεν χάνει ποτέ την ισχύ της μετά την λήξη ή την ανάκληση των ψηφιακών πιστοποιητικών από τα οποία δημιουργήθηκε. 2) Ο παραλήπτης του ηλεκτρονικού εγγράφου, οφείλει να εξετάσει ενδελεχώς αν την χρονική στιγμή που υπογράφηκε ψηφιακά το έγγραφο ήταν σε ισχύ τα ψηφιακά πιστοποιητικά, ελέγχοντας την ασφαλή χρονοσήμανση που δείχνει την ημερομηνία και ώρα υπογραφής του εγγράφου και την χρονική περίοδο ισχύος των ψηφιακών πιστοποιητικών. Με εκτίμηση, Ομάδα Υποστήριξης ΑΠΕΔ». Κατά τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η Επιτροπή Αξιολόγησης της αναθέτουσας αρχής, η οποία προέβη στην εξέταση των υποβληθέντων δικαιολογητικών, την 04.05.2020 και επιβεβαίωσε την εγκυρότητα της υπογραφής του κ. *****, οφείλε να την καλέσει για να δώσει διευκρινίσεις αναφορικά με το εν λόγω ζήτημα και να άρει οποιαδήποτε ασάφεια, δεδομένου ότι ΟΤΑΝ ΤΗΝ ΧΡΟΝΙΚΗ ΣΤΙΓΜΗ ΠΟΥ ΕΙΣΑΓΕΤΑΙ Η ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΣΕ ΕΝΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΙΝΑΙ ΣΕ ΙΣΧΥ (ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΛΗΞΕΙ Η' ΑΝΑΚΛΗΘΕΙ ΤΑ ΨΗΦΙΑΚΑ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΑ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΠΟΥ ΥΠΟΓΡΑΦΕΙ, ΚΑΙ ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΙΣΑΓΕΤΑΙ ΣΤΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΗΣ ΧΡΟΝΟΣΗΜΑΝΣΗ. ΤΟΤΕ Η ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΣΤΟ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΔΕΝ ΧΑΝΕΙ ΠΟΤΕ ΤΗΝ ΙΣΧΥ ΤΗΣ ΚΑΙ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΠΟΤΕ ΝΑ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΘΕΙ Η ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ, ΑΚΟΜΗ ΚΑΙ ΟΤΑΝ ΤΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΞΕΤΑΣΘΕΙ ΣΕ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΗ ΤΗΣ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑΣ ΑΝΑΚΛΗΣΗΣ Η' ΛΗΞΗΣ ΤΩΝ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΩΝ, όπως συνέβη στην προκειμένη περίπτωση. Σε κάθε περίπτωση, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η ως άνω αιτιολογία της προσβαλλόμενης με την οποία απορρίφθηκαν τα δικαιολογητικά συμμετοχής της είναι μη νόμιμη, καθώς παραβιάζει ευθέως την ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ της αναθέτουσας αρχής που προβλέπεται στην παράγραφο 5 του άρθρου 102 Ν. 4412/2016 σε συνδυασμό με την παρ. 2 του άρθρου 103 Ν.

4412/2016, σύμφωνα με την οποία, αν επίκειται αποκλεισμός του οικονομικού φορέα από τη διαδικασία λόγω ασαφειών των δικαιολογητικών και εγγράφων της προσφοράς του, τον καλεί υποχρεωτικά να διευκρινίσει ή να συμπληρώσει, όπου αυτό είναι εφικτό, τα δικαιολογητικά αυτά.

10. Επειδή, η αναθέτουσα αρχή με το υπ' αριθ. πρωτ. 5058/06.07.20 έγγραφό της, απέστειλε τις απόψεις της σε σχέση με την υπόψη Προσφυγή, αιτούμενη την απόρριψή της ως αβάσιμη και υποστηρίζοντας ειδικότερα τα εξής: Ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας ότι «η Αναθέτουσα Αρχή παραδέχεται ανεπιφύλακτα ότι η ψηφιακή υπογραφή του Προέδρου Δ.Σ. και Διευθύνοντα Συμβούλου της ανώνυμης εταιρείας «*****», κ. *****, ήταν έγκυρη και σε ισχύ, κατά την έκδοση των προαναφερόμενων εγγράφων, ήτοι την 19.02.2020» δεν είναι ακριβής καθώς η εμφάνιση των προαναφερόμενων μηνυμάτων στα επιμέρους «παράθυρα» ελέγχου και μάλιστα σε περισσότερους του ενός υπολογιστές, έθεσαν εν αμφιβόλω την εγκυρότητα ισχύος της υπογραφής του κ. ***** και δημιούργησαν ευλόγως στην Αναθέτουσα Αρχή την πεποίθηση ότι η τιθέμενη υπογραφή δεν ήταν έγκυρη ή πάντως δεν μπορούσε να πιστοποιηθεί η εγκυρότητά της. Εξάλλου, η προσφεύγουσα επιλέγει να επικαλεστεί ένα μόνο εκ των μηνυμάτων που εμφανίστηκαν κατά τη διερεύνηση της ισχύος της υπογραφής, ήτοι αυτό που καταδείκνυε ότι “the signatures identity was valid when it was issued, but no revocation checks could be made to validate the identity at this time” [ήτοι, η ταυτότητα των υπογραφών ήταν έγκυρη κατά την έκδοσή της, αλλά δεν μπορούσαν να γίνουν έλεγχοι ανάκλησης για την επικύρωση της ταυτότητας αυτή τη στιγμή], αλλά η Αναθέτουσα Αρχή κατά τον έλεγχο της ήταν αδύνατον να παραβλέψει και τα λοιπά μηνύματα (όπως το αρχικό “At least one signature has problems” [ήτοι, τουλάχιστον μια υπογραφή έχει προβλήματα] ή το εμφανιζόμενο “Signature Validity Unknown” [ήτοι, η ισχύς της υπογραφής είναι άγνωστη] που εμφανίστηκε στο παράθυρο “Signature validation Status” [ήτοι, κατάσταση επικύρωσης υπογραφής]). Επιπλέον, μετά την απάντηση της Αρχής Πιστοποίησης Ελληνικού Δημοσίου που παραθέτει η προσφεύγουσα στην προσφυγή της γεννάται το εύλογο ερώτημα γιατί, ενώ η

υπογραφή του κ. ***** ίσχυε, σύμφωνα με τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας, κατά τον χρόνο υποβολής της προσφοράς και μέχρι τις 20.04.2020 και ενώ ανανεώθηκε στη συνέχεια από τις 21.04.2020 για ένα έτος, παρ' όλα αυτά δεν εμφανίζεται ως εν ισχύ κατά την ημερομηνία της εξέτασής της από την Αναθέτουσα Αρχή και μέχρι σήμερα. Παραμένει δε ανεξήγητο το γεγονός ότι, σε έγγραφα διαγωνισμών παρελθόντων ετών (ενδεικτικά, του 2015 & 2016) που πρόβαλε η Αναθέτουσα Αρχή στην οθόνη του υπολογιστή, μέσω του συστήματος ΕΣΗΔΗΣ, οι τιθέμενες ψηφιακές υπογραφές εμφανίζονται μέχρι σήμερα ως έγκυρες, παρά το προφανές γεγονός ότι τα πιστοποιητικά τους, στον χρόνο που μεσολάβησε, έχουν λήξει και ανανεωθεί, επιβεβαιώνοντας έτσι με προφανή και πρόδηλο τρόπο την απάντηση της Αρχής Πιστοποίησης Ελληνική Δημοσίου περί της ατελεύτητης ισχύος των ψηφιακών υπογραφών υπό τις προϋποθέσεις που αναφέρει. Ως προς τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι η Αναθέτουσα Αρχή όφειλε, συμμορφούμενη προς την παράγραφο 5 του άρθρου 102 και την παράγραφο 2 του άρθρου 103 του ν. 4412/2016, να την καλέσει υποχρεωτικά να διευκρινίσει ή συμπληρώσει την ασάφεια που προέκυψε με την ισχύ της ψηφιακής υπογραφής στα συγκεκριμένα υποβληθέντα δικαιολογητικά, κρίνεται ότι αυτός δεν ευσταθεί, αφενός διότι η εγκυρότητα της ψηφιακής υπογραφής είναι ουσιώδης όρος για την υποβολή έγκυρης προσφοράς εκ μέρους των υποψηφίων και όχι επουσιώδης πλημμέλεια ή πρόδηλο τυπικό σφάλμα που επιδέχεται διόρθωση ή συμπλήρωση, αφετέρου διότι, στις προβλέψεις της παραγράφου 2 του άρθρου 102 του ν. 4412/2016 δεν συμπεριλαμβάνεται ανάλογη περίπτωση με την εν λόγω ουσιώδη απόκλιση, αλλά μόνο περιπτώσεις παράλειψης μονογραφών, διακεκομμένης αρίθμησης, ελαττώματα συσκευασίας και σήμανσης του φακέλου, λεκτικές και φραστικές αποκλίσεις των εγγράφων της προσφοράς από την ορολογία των εγγράφων της σύμβασης, που δεν επιφέρουν έννομες συνέπειες ως προς το περιεχόμενό τους, ελλείψεις ως προς τα νομιμοποιητικά στοιχεία, πλημμελής σήμανση αντιγράφων, μεταφράσεων και λοιπών πιστοποιητικών ή βεβαιώσεων και διαφοροποίηση της δομής των εγγράφων της προσφοράς από τα υποδείγματα. Επομένως, αν είχε ζητηθεί

σχετική συμπλήρωση ή διευκρίνιση, αυτή θα είχε επιφέρει μεταγενέστερη αντικατάσταση εγγράφων που δεν είναι επιτρεπτή βάσει της ίδιας προαναφερόμενης διάταξης. Εν πάση περιπτώσει, οι ανωτέρω προβλέψεις του άρθρου 103 του ν. 4412/2016, εν προκειμένω, δεν τυγχάνουν εφαρμογής, διότι τα αναφερόμενα από την Επιτροπή στο Πρακτικό Β της διενέργειας του διαγωνισμού δεν αποτελούν ασάφεια ή κάποια άλλη επουσιώδη πλημμέλεια αλλά ουσιώδη έλλειψη που δεν δύναται να διορθωθεί ή να συμπληρωθεί εκ των υστέρων. Συνεπώς, η αναθέτουσα αρχή επαληθεύει με τις απόψεις της την αιτιολογία της προσβαλλόμενης τα ως άνω έγγραφα υπογράφηκαν με τη χρήση μη επιβεβαιωμένης ηλεκτρονικής υπογραφής ή με τη χρήση υπογραφής που δεν εμφανίζεται ως έγκυρη. Επιπροσθέτως, ακόμα και αν κριθεί βάσιμος ο λόγος που επικαλείται στην προσφυγή της η προσφεύγουσα, η αναθέτουσα αρχή σημειώνει ότι θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι βάσει της παρ. 4 του άρθρου 100 του ν. 4412/2016, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 43, παρ. 10, περ. α του ν. 4605/2019 αλλά και του όρου 3.1.2 γ) της διακήρυξης, μετά την ολοκλήρωση της αξιολόγησης των δικαιολογητικών συμμετοχής και των τεχνικών προσφορών αποσφραγίσθηκαν οι φάκελοι όλων των υποβληθέντων οικονομικών προσφορών, μεταξύ των οποίων και η οικονομική προσφορά της προσφεύγουσας, από τον έλεγχο της οποίας γίνεται αντιληπτό ότι αυτή θα πρέπει να απορριφθεί για τους κάτωθι ουσιώδεις λόγους: 1) Προβλέπει ως συνολικό εργατικό κόστος εκτέλεσης της σύμβασης το ποσό των €523.970,68 ενώ όπως καταδείχθηκε από την Επιτροπή του διαγωνισμού στο από 15.06.2020 πρακτικό Δ, το ελάχιστο εργατικό κόστος για την εκτέλεση της σύμβασης ανέρχεται στο ποσό των €570.629,39. Κατά συνέπεια το προβλεπόμενο εργατικό κόστος της προσφεύγουσας εταιρείας υπολείπεται του νομίμου ελάχιστου κατά το, εξαιρετικά υψηλό, ποσό των €46.658,71 (€570.629,39 ελάχιστο νόμιμο εργατικό κόστος - €523.970,68 προβλεπόμενο εργατικό κόστος προσφεύγουσας = €46.658,71). 2) Κατά παράβαση της εργατικής νομοθεσίας, ρητά αναφέρει στην ανάλυση της οικονομικής της προσφοράς ότι δεν υπολόγισε ούτε αντικατάσταση αδείας, αλλά ούτε καν αποζημίωση αδείας για τους εργαζόμενους που θα απασχολήσει, δηλώνοντας

εντελώς αυθαίρετα ότι, οι άδειες θα δίνονται «εναλλακτικά στα διαστήματα που το πανεπιστήμιο αργεί (Χριστούγεννα, Πάσχα και καλοκαίρι)». Παραβλέποντας το γεγονός ότι, κατά τα παραπάνω διαστήματα, στο Πανεπιστήμιο αναστέλλεται μόνο η εκπαιδευτική λειτουργία αλλά όχι η διοικητική και ότι στη σύμβαση προβλέπεται προσωπικό καθαριότητας και για τις περιόδους των εορτών, των αργιών και της καλοκαιρινής περιόδου, η προσφεύγουσα δείχνει να αγνοεί ότι, ακόμη και στην περίπτωση που το Πανεπιστήμιο έκλεινε ολοσχερώς και δεν καθίστατο αναγκαία η πρόσληψη αντικαταστατών κατά τα δηλούμενα διαστήματα, οι αδειούχοι εργαζόμενοι υποχρεωτικώς αμείβονται και ασφαλίζονται κανονικά, και ως εκ τούτου το κόστος αντικατάστασης και αποζημίωσης της αδείας τους θα έπρεπε να συνυπολογιστεί στο εργατικό κόστος και άρα να το προσαυξήσει, κάτι που η προσφεύγουσα εταιρεία δεν έχει πράξει. 3) Από την επισκόπηση της ανάλυσης του εργατικού κόστους διαπιστώνεται ότι οι συνολικές εργατοώρες που θα παρασχεθούν από την προσφέρουσα σε Κυριακές και Αργίες και θα επιβαρυνθούν ως προς το κόστος τους με προσαύξηση 75%, ανέρχονται σε 3.960, ενώ ο πραγματικός αριθμός των εργατωρών που θα πρέπει να παρασχεθούν σε Κυριακές και Αργίες βάσει των αναλυτικών πινάκων του Παραρτήματος Ι (Τεχνικές Προδιαγραφές) της διακήρυξης του διαγωνισμού, ανέρχονται σε 4.020. Βάσει της κείμενης νομοθεσίας οι Αργίες που επιβαρύνονται με προσαύξηση, πέραν των Κυριακών, είναι η 25η Μαρτίου, η δεύτερη ημέρα του Πάσχα, η 1^η Μαΐου, η 15η Αυγούστου, η 28η Οκτωβρίου, τα Χριστούγεννα και η 26η Δεκεμβρίου. Το άθροισμα των εργατωρών που παρέχεται κατά τις προαναφερόμενες ημέρες ισούται με 4.020 εργατοώρες και όχι με 3.960 εργατοώρες όπως υπολογίζει η προσφεύγουσα εταιρεία. Βάσει των ανωτέρω η υπό εξέταση προσφυγή, θα πρέπει να απορριφθεί ως αλυσιτελής και ως άνευ εννόμου συμφέροντος διότι, σε κάθε περίπτωση, η οικονομική προσφορά της προσφεύγουσας που αποσφραγίσθηκε και έγινε ορατή τόσο στην αναθέτουσα αρχή όσο και στους λοιπούς συνυποψηφίους θα απορριφθεί για τους ανωτέρω ουσιώδεις λόγους.

11. Επειδή, παρεμβαίνει ο προσωρινός ανάδοχος «*****» με την από 08.07.20 Παρέμβασή του, η οποία ασκήθηκε εμπροθέσμως, σύμφωνα με το άρθρο 362 παρ. 3 του Ν. 4412/2016 και το άρθρο 7 του Π.Δ.39/2017, καθότι η υπόψη Προσφυγή κοινοποιήθηκε σε αυτήν μέσω του ηλεκτρονικού τόπου του διαγωνισμού στο ΕΣΗΔΗΣ στις 30.06.2020 και η Παρέμβαση ασκήθηκε εντός της δεκαήμερης προς τούτο προθεσμίας. Ο δε παρεμβαίνων έχει προφανές έννομο συμφέρον να παρέμβει, ζητώντας την διατήρηση της ισχύος της προσβαλλόμενης απόφασης κατά το μέρος που κατόπιν απορρίψεως της προσφοράς της προσφεύγουσας αναδεικνύεται προσωρινός ανάδοχος της δημοπρατούμενης σύμβασης. Με την παρέμβασή του ο παρεμβαίνων επαναφέρει όλους τους ισχυρισμούς που προέβαλε η αναθέτουσα αρχή με τις απόψεις της, όπως αυτοί εκτίθενται στην προηγούμενη σκέψη και επίσης επικαλείται σχετικώς την απόφαση ΑΕΠΠ 369/2020, όπως επικυρώθηκε από την απόφαση ΔΕφΘεσ/νίκης 49/2020, αιτούμενος την απόρριψη της υπόψη Προσφυγής.

12. Επειδή, με το από 27.07.2020 Υπόμνημά της η προσφεύγουσα αντικρούει τις απόψεις της αναθέτουσας αρχής υποστηρίζοντας αναφορικά με την ισχύ της επίμαχης ψηφιακής υπογραφής τα εξής : «Όπως αναλυτικά εκθέτω στην Προδικαστική Προσφυγή μου, η ψηφιακή υπογραφή του κ. ***** έληξε την 20.04.2020, ενώ την επόμενη μέρα, ήτοι στις 21.04.2020 έγινε αίτηση για ανανέωσή της, η οποία και πράγματι ανανεώθηκε για διάστημα από 22.04.2020 έως 23.04.2021. Η ψηφιακή υπογραφή του κ. ***** ήταν απολύτως έγκυρη και σε ισχύ, την 19.02.2020, οπότε και τέθηκε στα σχετικά έγγραφα, τα οποία κατατέθηκαν ως δικαιολογητικά για την συμμετοχή μου στον διαγωνισμό. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει και η Αναθέτουσα Αρχή, σύμφωνα με την οποία: «...η ταυτότητα των υπογραφών ήταν έγκυρη κατά την έκδοσή της, αλλά δεν μπορούσαν να γίνουν έλεγχοι ανάκλησης για την επικύρωση της ταυτότητας αυτή τη στιγμή]». Επίσης, η ψηφιακή υπογραφή του κ. ***** ανανεώθηκε από την 22.04.2020, οπότε ήταν έγκυρη και σε ισχύ την 04.05.2020 που συνεδρίασε η Επιτροπή Αξιολόγησης. Η Αναθέτουσα Αρχή παραλείπει να

διευκρινίσει ότι το μήνυμα "the signatures identity was valid when it was issued, but no revocation checks could be made to validate the identity at this time" [ήτοι, η ταυτότητα των υπογραφών ήταν έγκυρη κατά την έκδοσή της, αλλά δεν απορούσαν να γίνουν έλεγχοι ανάκλησης για την επικύρωση της ταυτότητας αυτή τη στιγμή] είναι αυτό που εμφανίζεται τελευταίο, όταν επιλεγεί η εντολή «Show Certificate» [εμφάνισε πιστοποιητικό], το οποίο και επιβεβαιώνει την ισχύ της υπογραφής του κ. ***** από 21.04.2015 έως 20.04.2020. Η Αναθέτουσα Αρχή όμως αορίστως αναφέρεται σε έγγραφα διαγωνισμών παρελθόντων ετών, χωρίς να διευκρινίζει ποια είναι αυτά, των οποίων οι τιθέμενες ψηφιακές υπογραφές εμφανίζονται μέχρι σήμερα ως έγκυρες, παρά το προφανές γεγονός ότι τα πιστοποιητικά τους, στον χρόνο που μεσολάβησε, έχουν λήξει και ανανεωθεί. Ο ισχυρισμός αυτός είναι παντελώς αόριστος και πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος. Σε κάθε δε περίπτωση, είναι παντελώς αβάσιμος, αφού η ψηφιακή υπογραφή του κ. *****, όπως προκύπτει άμεσα από οποιονδήποτε κάνει δεξί κλικ σε αυτήν, ίσχυε κατά την έκδοση των σχετικών εγγράφων, ήτοι την 19.02.2020 και μέχρι την 20.04.2020, ενώ την επόμενη μέρα, ήτοι στις 21.04.2020 έγινε αίτηση για ανανέωσή της, η οποία και πράγματι ανανεώθηκε για διάστημα από 22.04.2020 έως 23.04.2021. Σε κάθε δε περίπτωση, εφόσον η Αναθέτουσα Αρχή είχε αμφιβολίες σχετικά με την ισχύ της ψηφιακής υπογραφής του κ. *****, είχε ευθέως την υποχρέωση να με καλέσει για διευκρινίσεις, όπως προβλέπεται στην παράγραφο 5 του άρθρου 102 Ν. 4412/2016 σε συνδυασμό με την παρ. 2 του άρθρου 103 Ν. 4412/2016».

13. Επειδή, κατά τις διατάξεις του άρθρου 360 του Ν. 4412/2016 και του άρθρου 3 του Π.Δ. 39/2017 ορίζεται ότι: «1. Κάθε ενδιαφερόμενος, ο οποίος έχει ή είχε συμφέρον να του ανατεθεί συγκεκριμένη σύμβαση του νόμου 4412/2016 και έχει ή είχε υποστεί ή ενδέχεται να υποστεί ζημία από εκτελεστή πράξη ή παράλειψη της αναθέτουσας αρχής κατά παράβαση της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της εσωτερικής νομοθεσίας, υποχρεούται, πριν από την υποβολή των προβλεπόμενων στον Τίτλο 3 του ανωτέρω νόμου ενδίκων βοηθημάτων, να ασκήσει προδικαστική προσφυγή ενώπιον της ΑΕΠΠ κατά της

σχετικής πράξης ή παράλειψης της αναθέτουσας αρχής». Περαιτέρω, το άρθρο 367 του Ν. 4412/2016 ορίζει ότι: «1. Η ΑΕΠΠ αποφαίνεται αιτιολογημένα επί της βασιμότητας των προβαλλόμενων πραγματικών και νομικών ισχυρισμών της προσφυγής και των ισχυρισμών της αναθέτουσας αρχής και, σε περίπτωση παρέμβασης, των ισχυρισμών του παρεμβαίνοντος και δέχεται (εν όλω ή εν μέρει) ή απορρίπτει την προσφυγή με απόφασή της... 2. Επί αποδοχής προσφυγής κατά πράξης ακυρώνεται ολικώς ή μερικώς η προσβαλλόμενη πράξη, ενώ επί αποδοχής προσφυγής κατά παράλειψης, ακυρώνεται η παράλειψη και η υπόθεση αναπέμπεται στην αναθέτουσα αρχή για να προβεί αυτή στην οφειλόμενη ενέργεια ...» και η διάταξη αυτή επαναλαμβάνεται και στο άρθρο 18 του Π.Δ. 39/2017.

14. Επειδή, το άρθρο 36 του Ν. 4412/2016 με τίτλο « Υποχρέωση χρήσης - Λειτουργία ΕΣΗΔΗΣ» προβλέπει τα εξής : « 1. Οι αναθέτουσες αρχές υποχρεούνται να χρησιμοποιούν το Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ. σε όλα τα στάδια της διαδικασίας σύναψης δημοσίων συμβάσεων του παρόντος νόμου, με εκτιμώμενη αξία ανώτερη των εξήντα χιλιάδων (60.000) ευρώ, χωρίς να συμπεριλαμβάνεται ο ΦΠΑ. 2. Το Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ. οφείλει να συμμορφώνεται με: α) τις απαιτήσεις του Παραρτήματος IV του Προσαρτήματος Α` και β) τους κανόνες του παρόντος άρθρου και των άρθρων 22 και 37. Πέραν των ανωτέρω το Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ. οφείλει να τηρεί τα οριζόμενα: α) στο ν. 3979/2011 (Α` 138) και στην κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδοθείσα νομοθεσία, ιδίως στο Πλαίσιο Παροχής Υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (ΠΗΔ), το οποίο κυρώθηκε με την ΥΑΠ/Φ.40.4/1/989/2012 απόφαση του Υφυπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (Β` 1301) και β) στο π.δ. 25/2014 (Α` 44). 3. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων ρυθμίζονται τα τεχνικά ζητήματα που αφορούν την ανάθεση και εκτέλεση των δημοσίων συμβάσεων έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών σχετικά με: α) τον προσδιορισμό του περιεχομένου, των κανόνων και λεπτομερειών χρήσης των επιμέρους εργαλείων του ΕΣΗΔΗΣ, όπως της διαδικτυακής

διαχείρισης αιτημάτων και πληροφοριών, της χρήσης προτύπων και υποδειγμάτων, της ηλεκτρονικής κοινοποίησης, της διαδικασίας ηλεκτρονικής σύναψης των δημόσιων συμβάσεων που συνάπτονται, των ηλεκτρονικών καταλόγων, των ηλεκτρονικών πλειστηριασμών, των δυναμικών συστημάτων αγορών, των ηλεκτρονικών παραγγελιών, της ηλεκτρονικής τιμολόγησης, των ηλεκτρονικών πληρωμών, β) τους όρους και τις προϋποθέσεις για την υποβολή, τη γνωστοποίηση, τη διακίνηση εγγράφων μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, τον τύπο και το περιεχόμενό τους, τον προσδιορισμό του χρόνου αποστολής ή παραλαβής και τον υπολογισμό των προθεσμιών, τεκμήρια γνωστοποίησης και απόκτησης πρόσβασης από τον ενδιαφερόμενο οικονομικό φορέα, καθώς και τον τρόπο και την απόδειξη πρόσβασης σε έγγραφα μέσω του Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ. και χορήγησης αντιγράφων και γ) τον καθορισμό και την εφαρμογή μέτρων εκπαίδευσης των χρηστών, μέσω σχετικών προγραμμάτων και σεμιναρίων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης ή με τη σύνταξη κωδίκων πρακτικής.[.] 5. Με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού ρυθμίζονται, για τις συμβάσεις προμηθειών και υπηρεσιών, τα τεχνικά ζητήματα που αφορούν: α) τη λειτουργία της ηλεκτρονικής πύλης ΕΣΗΔΗΣ, τη δομή και το περιεχόμενά της, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 3979/ 2011 και του ΠΗΔ, τη διαβάθμιση των χρηστών, τον τρόπο πρόσβασης και μελέτης των εγγράφων των διαγωνισμών και τη δημιουργία και χορήγηση αντιγράφων με χρήση ΤΠΕ, τα αντίστοιχα αναγνωριστικά και διαπιστευτήρια και τα ειδικότερα θέματα και μεθόδους εγγραφής, αυθεντικοποίησης, την πολιτική ασφάλειας του δικτυακού τόπου και την εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας για την προστασία προσωπικών δεδομένων των χρηστών του ΕΣΗΔΗΣ, β) τον προσδιορισμό του περιεχομένου, των κανόνων και λεπτομερειών χρήσης των επιμέρους εργαλείων του ΕΣΗΔΗΣ, όπως της διαδικτυακής διαχείρισης αιτημάτων και πληροφοριών, της χρήσης προτύπων και υποδειγμάτων, της ηλεκτρονικής κοινοποίησης, της διαδικασίας ηλεκτρονικής σύναψης των δημόσιων συμβάσεων, των ηλεκτρονικών καταλόγων, των ηλεκτρονικών πλειστηριασμών, των δυναμικών συστημάτων αγορών, των ηλεκτρονικών παραγγελιών, της ηλεκτρονικής τιμολόγησης, των ηλεκτρονικών πληρωμών, γ) τους όρους και τις προϋποθέσεις για την υποβολή,

τη γνωστοποίηση, τη διακίνηση εγγράφων μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, τον τύπο και το περιεχόμενό τους, τον προσδιορισμό του χρόνου αποστολής ή παραλαβής και τον υπολογισμό των προθεσμιών, τεκμήρια γνωστοποίησης και απόκτησης πρόσβασης από τον ενδιαφερόμενο οικονομικό φορέα, καθώς και τον τρόπο και την απόδειξη πρόσβασης σε έγγραφα μέσω του Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ. και χορήγησης αντιγράφων, δ) τον καθορισμό και την εφαρμογή μέτρων εκπαίδευσης των χρηστών, μέσω σχετικών προγραμμάτων και σεμιναρίων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης ή με τη σύνταξη κωδίκων πρακτικής και ε) τους όρους και προϋποθέσεις που εξασφαλίζουν, σε τεχνικό επίπεδο, την αδιάλειπτη και ορθή λειτουργία του Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ. στη Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού. 6. Στις συμβάσεις της παρ. 1 επιβάλλεται κράτηση ύψους 0,02% υπέρ του Δημοσίου, η οποία υπολογίζεται επί της αξίας, εκτός ΦΠΑ, της αρχικής, καθώς και κάθε συμπληρωματικής σύμβασης. Το ποσό αυτό παρακρατείται σε κάθε πληρωμή από την αναθέτουσα αρχή στο όνομα και για λογαριασμό της Γενικής Διεύθυνσης Δημοσίων Συμβάσεων και Προμηθειών. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και Οικονομικών ρυθμίζονται θέματα σχετικά με το χρόνο, τον τρόπο και τη διαδικασία κράτησης των ως άνω χρηματικών ποσών, καθώς και κάθε άλλο αναγκαίο θέμα για την εφαρμογή της παρούσας παραγράφου.[...].».

15. Επειδή το άρθρο 37 του Ν. 4412/2016 με τίτλο « Πολιτική ασφαλείας ΕΣΗΔΗΣ» προβλέπει τα κάτωθι : «1. Το επίπεδο ασφαλείας του Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ. πρέπει να είναι ανάλογο προς τους κινδύνους. 2. Στα εργαλεία και τις συσκευές για την ηλεκτρονική διαβίβαση και παραλαβή προσφορών, καθώς και για την ηλεκτρονική παραλαβή αιτήσεων συμμετοχής πρέπει: α) να είναι διαθέσιμες στους ενδιαφερομένους οι πληροφορίες σχετικά με τις προδιαγραφές για την ηλεκτρονική υποβολή προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής, συμπεριλαμβανομένης της κρυπτογράφησης και της χρονοσήμανσης, β) να απαιτούνται προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές, όπως ορίζονται στον Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014. Οι αναθέτουσες αρχές πρέπει να αποδέχονται τις

προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές που υποστηρίζονται από αναγνωρισμένο πιστοποιητικό, λαμβάνοντας υπόψη αν τα πιστοποιητικά χορηγούνται από έναν πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/ 767/EK της Επιτροπής, ανεξάρτητα από το αν έχουν δημιουργηθεί με ή χωρίς ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφών, με την επιφύλαξη της συμμόρφωσης με τις ακόλουθες προϋποθέσεις: αα) οι αναθέτουσες αρχές πρέπει να καθορίζουν τον απαιτούμενο μορφότυπο προηγμένων υπογραφών, βάσει των μορφοτύπων που έχουν θεσπιστεί με την Απόφαση 2011/130/EE της Επιτροπής και να θέτουν σε εφαρμογή τα αναγκαία μέτρα ώστε να είναι σε θέση να επεξεργαστούν τεχνικά τους εν λόγω μορφότυπους· όταν χρησιμοποιείται διαφορετικός μορφότυπος ηλεκτρονικής υπογραφής, τότε η ηλεκτρονική υπογραφή ή ο φορέας του ηλεκτρονικού εγγράφου περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τις ισχύουσες δυνατότητες επικύρωσης, υπό την ευθύνη της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ). Οι δυνατότητες επικύρωσης επιτρέπουν στην αναθέτουσα αρχή να επικυρώνει, σε σύγχρονη σύνδεση, δωρεάν και κατά τρόπο κατανοητό για άτομα με διαφορετική μητρική γλώσσα, την ηλεκτρονική υπογραφή που έχει παραληφθεί, ως προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, υποστηριζόμενη από αναγνωρισμένο πιστοποιητικό. Η ΕΕΤΤ κοινοποιεί τις πληροφορίες σχετικά με τον πάροχο των υπηρεσιών επικύρωσης στην Επιτροπή. ββ) σε περίπτωση προσφορών που υπογράφονται με την υποστήριξη αναγνωρισμένου πιστοποιητικού που περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης, οι αναθέτουσες αρχές δεν πρέπει να εφαρμόζουν πρόσθετες απαιτήσεις που ενδέχεται να εμποδίσουν τη χρήση των εν λόγω υπογραφών από τους προσφέροντες. Για τα έγγραφα που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης και υπογράφονται από αρμόδια αρχή κράτους - μέλους ή άλλο φορέα έκδοσης, η αρμόδια αρχή ή φορέας έκδοσης μπορεί να καθορίζει τον απαιτούμενο μορφότυπο προηγμένων υπογραφών, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της παρ. 2 του άρθρου 1 της Απόφασης 2011/130/EE. Επίσης, θέτει σε εφαρμογή τα μέτρα που είναι αναγκαία ώστε να είναι σε θέση να επεξεργαστεί τεχνικά τους μορφότυπους

αυτούς, συμπεριλαμβάνοντας στο σχετικό έγγραφο τις πληροφορίες που απαιτούνται για την επεξεργασία της υπογραφής. Τα έγγραφα αυτά περιλαμβάνουν στην ηλεκτρονική υπογραφή ή στο φορέα του ηλεκτρονικού εγγράφου πληροφορίες σχετικά με τις υφιστάμενες δυνατότητες επικύρωσης που επιτρέπουν την επικύρωση της παραλαμβανόμενης ηλεκτρονικής υπογραφής σε σύγχρονη σύνδεση, δωρεάν και κατά τρόπο κατανοητό για τα άτομα με διαφορετική μητρική γλώσσα. 3. Οι υπηρεσίες χρονοσήμανσης παρέχονται, σύμφωνα με τις διατάξεις της ΥΑΠ/Φ.40.4/163/2013 (Β` 401) απόφασης του Υφυπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, από τρίτους, εθνικούς ή αλλοδαπούς φορείς, πιστοποιημένους από τις αντίστοιχες αρμόδιες αρχές για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών και διασυνδεδεμένους με τον εθνικό χρόνο. Η παροχή των υπηρεσιών χρονοσήμανσης αποδεικνύεται με σχετική ηλεκτρονική επιβεβαίωση λήψης των υπηρεσιών αυτών των φορέων προς το χρήστη, η οποία διαβιβάζεται στο χρήστη μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, με κρυπτογραφημένο τρόπο και η οποία επέχει θέση εγγράφου με βέβαιη χρονολογία. Δεν επιτρέπεται στην αναθέτουσα αρχή ή στη Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού η παρέμβαση στη διαδικασία χρονοσήμανσης, όπως περιγράφεται ανωτέρω. 4. Σε περιπτώσεις τεχνικής αδυναμίας λειτουργίας του ΕΣΗΔΗΣ, η οποία οφείλεται σε γεγονότα ανωτέρας βίας, η αναθέτουσα αρχή λαμβάνει άμεσα όλα τα απαιτούμενα μέτρα κυρίως για την τήρηση του ελάχιστου διαστήματος για την υποβολή των προσφορών και των αιτήσεων συμμετοχής, όπως ιδίως η μετάθεση της καταληκτικής ημερομηνίας και η σχετική δημοσίευσή της. Η ανωτέρω αδυναμία πιστοποιείται από τη Διεύθυνση Ανάπτυξης και Υποστήριξης του Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ. της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και, στη συνέχεια, με αιτιολογημένη απόφασή της, η αναθέτουσα αρχή ρυθμίζει τα της συνέχειας του διαγωνισμού.[..]».

16. Επειδή η ισχύουσα ΥΑ 56902/215/2-6-2017 με θέμα «Τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων» ορίζει στα άρθρα 15 με τίτλο Υποβολή Προσφορών –Αιτήσεις συμμετοχής και δη στην παρ. 1.2.1. «Τα στοιχεία και δικαιολογητικά που περιλαμβάνονται στον (υπό) φάκελο με την ένδειξη «Δικαιολογητικά Συμμετοχής –Τεχνική Προσφορά» υποβάλλονται από αυτόν (εννοεί τον χρήστη –οικονομικό φορέα) σε μορφή αρχείου PortableDocumentFormat(PDF) και εφόσον έχουν συνταχθεί / παραχθεί από τον ίδιο, φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8, χωρίς να απαιτείται θεώρηση γνησίου της υπογραφής». Αντιστοίχως, στο άρθρο 8 με τίτλο «Επικοινωνία και εκκίνηση εγγράφων» παρ. 3 προβλέπονται τα κάτωθι «Οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν μέσω του Συστήματος τα κατά περίπτωση έγγραφα που έχουν συνταχθεί / παραχθεί από τους ίδιους υπογεγραμμένα με εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό, το οποίο χορηγήθηκε από έναν εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/EK (όπως τροποποιήθηκε και ισχύει) και σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014 και τις διατάξεις της παρούσας»

17. Επειδή, στον Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 2014, σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές στην εσωτερική αγορά και την κατάργηση της οδηγίας 1999/93/EK (ΕΕ L 257 της 28.8.2014) ορίζεται στο άρθρο 25 ότι: «2. Η εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή έχει νομική ισχύ ισοδύναμη με την ιδιόχειρη υπογραφή. 3. Εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή βασιζόμενη σε εγκεκριμένο πιστοποιητικό που έχει εκδοθεί σε ένα κράτος μέλος αναγνωρίζεται ως τέτοια σε όλα τα άλλα κράτη μέλη», στο άρθρο 26 ότι: «Μία προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή πληροί τις ακόλουθες απαιτήσεις: α) συνδέεται κατά τρόπο μοναδικό

με τον υπογράφοντα β) είναι ικανή να ταυτοποιεί τον υπογράφοντα γ) δημιουργείται με δεδομένα δημιουργίας ηλεκτρονικής υπογραφής τα οποία ο υπογράφων μπορεί, με υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης, να χρησιμοποιεί υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο, και δ) συνδέεται με τα δεδομένα που έχουν υπογραφεί σε σχέση με αυτήν κατά τρόπο ώστε να μπορεί να ανιχνευθεί οποιαδήποτε επακόλουθη τροποποίηση των εν λόγω δεδομένων» και στο άρθρο 27 ότι: «1. ... 2. Εάν ένα κράτος μέλος απαιτεί προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που βασίζεται σε εγκεκριμένο πιστοποιητικό για τη χρήση μιας επιγραμμικής υπηρεσίας που προσφέρεται από φορέα του δημόσιου τομέα ή για λογαριασμό του, το εν λόγω κράτος μέλος αναγνωρίζει τις προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές που βασίζονται σε εγκεκριμένο πιστοποιητικό και τις εγκεκριμένες ηλεκτρονικές υπογραφές τουλάχιστον με τους μορφότυπους ή με τις μεθόδους που καθορίζονται στις εκτελεστικές πράξεις που αναφέρονται στην παράγραφο 5».

18. Επειδή, με τον Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014 καθορίζονται οι απαιτήσεις ασφάλειας για την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής ταυτοποίησης και το πλαίσιο εποπτείας των παροχών τους. Κατά τα οριζόμενα στον ως άνω Κανονισμό, η ψηφιακή υπογραφή εκδίδεται από εγκεκριμένους παρόχους υπηρεσιών πιστοποίησης, οι οποίοι με τη χορήγηση της εγγυώνται για τα στοιχεία του κατόχου της και επέχει θέση ιδιόχειρης υπογραφής. Με τη χρήση της προηγμένης ψηφιακής υπογραφής σκοπός είναι να επιτυγχάνεται η ταυτοποίηση του υπογράφοντος, δηλαδή η σύνδεση της ηλεκτρονικής συναλλαγής με το φυσικό πρόσωπο που υπογράφει, η εγγύηση της γνησιότητας των ψηφιακών δεδομένων και η δέσμευση του υπογράφοντος ως προς την ηλεκτρονική συναλλαγή, δηλαδή ο υπογράφων να μη μπορεί να αρνηθεί την συμβολή του στην εν λόγω συναλλαγή.

19. Επειδή, κατά το άρθρο 2 του ΠΔ 150/2001 (ΦΕΚ Α' 125) περί προσαρμογής της εθνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της οδηγίας 99/93/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο για ηλεκτρονικές υπογραφές (ΕΕ L 13), "νοούνται ως: 1. "ηλεκτρονική

υπογραφή": δεδομένα σε ηλεκτρονική μορφή, τα οποία είναι συνημμένα σε άλλα ηλεκτρονικά δεδομένα ή συσχετίζονται λογικά με αυτά και τα οποία χρησιμεύουν ως μέθοδος απόδειξης της γνησιότητας. 2. "προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή": ή "ψηφιακή υπογραφή": ηλεκτρονική υπογραφή, που πληροί τους εξής όρους: α) συνδέεται μονοσήμαντα με τον υπογράφοντα, β) είναι ικανή να καθορίσει ειδικά και αποκλειστικά την ταυτότητα του υπογράφοντος, γ) δημιουργείται με μέσα τα οποία ο υπογράφων μπορεί να διατηρήσει υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο και δ) συνδέεται με τα δεδομένα στα οποία αναφέρεται κατά τρόπο, ώστε να μπορεί να εντοπισθεί οποιαδήποτε μεταγενέστερη αλλοίωση των εν λόγω δεδομένων. 3. "υπογράφων": φυσικό ή νομικό πρόσωπο, που κατέχει διάταξη δημιουργίας υπογραφής και ενεργεί είτε στο δικό του όνομα είτε στο όνομα άλλου φυσικού ή νομικού προσώπου ή φορέα. 4. "δεδομένα δημιουργίας υπογραφής": μονοσήμαντα δεδομένα, όπως κώδικες ή ιδιωτικά κλειδιά κρυπτογραφίας, που χρησιμοποιούνται από τον υπογράφοντα για τη δημιουργία ηλεκτρονικής υπογραφής. 5. "διάταξη δημιουργίας υπογραφής" ... 6. "ασφαλής διάταξη δημιουργίας υπογραφής" ... 7 "δεδομένα επαλήθευσης υπογραφής": δεδομένα, όπως κώδικες, ή δημόσια κλειδιά κρυπτογραφίας, τα οποία χρησιμοποιούνται για την επαλήθευση της ηλεκτρονικής υπογραφής. 8 "διάταξη επαλήθευσης υπογραφής" ... 9. "πιστοποιητικό": ηλεκτρονική βεβαίωση, η οποία συνδέει δεδομένα επαλήθευσης υπογραφής με ένα άτομο και επιβεβαιώνει την ταυτότητά του. 10. "αναγνωρισμένο πιστοποιητικό": πιστοποιητικό που πληροί τους όρους του Παραρτήματος I και εκδίδεται από πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης ... 11. "πάροχος υπηρεσιών πιστοποίησης": φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή άλλος φορέας, που εκδίδει πιστοποιητικά ή παρέχει άλλες υπηρεσίες, συναφείς με τις ηλεκτρονικές υπογραφές. 12. "προϊόν ηλεκτρονικής υπογραφής" ... 13. "εθελοντική διαπίστευση" ... Στο άρθρο 3 του δ/τος αυτού ορίζονται τα εξής: "1. Η προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που βασίζεται σε αναγνωρισμένο πιστοποιητικό και δημιουργείται από ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφής επέχει θέση ιδιόχειρης υπογραφής τόσο στο ουσιαστικό όσο και στο δικονομικό δίκαιο 2. Η ισχύς της ηλεκτρονικής υπογραφής ή το παραδεκτό της ως αποδεικτικού στοιχείου δεν αποκλείεται από

μόνο τον λόγο ότι δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της προηγούμενης παραγράφου».

20. Επειδή, από τα ανωτέρω συνάγεται ότι: α) ως «ηλεκτρονική υπογραφή» νοείται ένα σύνολο δεδομένων σε ηλεκτρονική μορφή, τα οποία χρησιμεύουν ως μέθοδος απόδειξης της γνησιότητας, ενώ ως «ψηφιακή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή» νοείται εκείνη που συνδέεται μονοσήμαντα με τον υπογράφοντα και είναι ικανή να καθορίσει ειδικά και αποκλειστικά την ταυτότητα του, έχει δημιουργηθεί με μέσα που ο υπογράφων μπορεί να διατηρήσει υπό τον αποκλειστικό του έλεγχο και συνδέεται με τα δεδομένα στα οποία αναφέρεται, με τρόπο ώστε να μπορεί να εντοπισθεί επακόλουθη αλλοίωση των δεδομένων, β) για τη δημιουργία ψηφιακής υπογραφής απαιτείται ο υπογράφων να κατέχει διατεταγμένο υλικό ή λογισμικό που χρησιμοποιείται για την εφαρμογή των «δεδομένων δημιουργίας της υπογραφής», για την επαλήθευση των οποίων απαιτείται η χρήση των «δεδομένων επαλήθευσης υπογραφής» (κώδικες ή δημόσια κρυπτογραφικά κλειδιά) και η έκδοση ηλεκτρονικής Βεβαίωσης, ήτοι ψηφιακού πιστοποιητικού που συνδέει μονοσήμαντα τα «δεδομένα επαλήθευσης μιας υπογραφής» (ή δημόσιο κλειδί) με ένα συγκεκριμένο φυσικό πρόσωπο και επιβεβαιώνει την ταυτότητα του, εξασφαλίζει τη γνησιότητα του υπογραφόμενου κατ' αυτόν τον τρόπο εγγράφου, την ακεραιότητά του, την εμπιστευτικότητα και τη μη αποποίηση της ευθύνης του υπογράφοντος, γ) η ψηφιακή υπογραφή που βασίζεται σε αναγνωρισμένο πιστοποιητικό, ήτοι ηλεκτρονική βεβαίωση που εκδίδεται από «πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης» και δημιουργείται από ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφής, ήτοι από διάταξη που διασφαλίζει, αφενός ότι τα δεδομένα δημιουργίας υπογραφής που χρησιμοποιήθηκαν είναι κατ' ουσίαν μοναδικά και απόρρητα και δεν μπορούν με εύλογη βεβαιότητα να αντληθούν από αλλού, ενώ προστατεύονται αποτελεσματικά από το νομίμως υπογράφοντα κατά της χρησιμοποίησής τους από τρίτους και αφετέρου ότι η υπογραφή προστατεύεται από πλαστογραφία με τα μέσα της σύγχρονης τεχνολογίας, επέχει θέση ιδίοχειρης υπογραφής, τόσο κατά το ουσιαστικό όσο

και κατά το δικονομικό δίκαιο, ενώ συνιστά μέθοδο απόδειξης της γνησιότητας του ηλεκτρονικού εγγράφου. Επομένως, τα ηλεκτρονικά έγγραφα που φέρουν ασφαλή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή εξομοιώνονται, από πλευράς έννομων συνεπειών, πλήρως, με τα ιδιοχείρως υπογεγραμμένα έγγραφα και αναπτύσσουν αυξημένη αποδεικτική δύναμη (άρθρο 445 ΚΠολΔ) και, εφόσον η γνησιότητα του περιεχομένου τους δεν αμφισβητείται, αποτελούν πλήρη απόδειξη ότι η δήλωση που περιέχουν προέρχεται από τον ψηφιακώς υπογράφοντα δ) τα πιστοποιητικά δημιουργίας ψηφιακής υπογραφής που έχουν εκδοθεί από φορέα παροχής υπηρεσιών πιστοποίησης εγκατεστημένο σε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στους καλυπτόμενους από τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ηλεκτρονική υπογραφή τομείς, συνεπάγονται τις ίδιες έννομες συνέπειες με τις αντίστοιχες υπηρεσίες πιστοποίησης, που παρέχονται από πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος είναι εγκατεστημένος στην Ελλάδα, τα δε προϊόντα ψηφιακής υπογραφής, τα οποία συνάδουν με την κείμενη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνεπάγονται τις ίδιες έννομες συνέπειες με τα αντίστοιχα προϊόντα ψηφιακής υπογραφής, τα οποία προέρχονται από την Ελλάδα. ε) ηλεκτρονικό έγγραφο είναι το σύνολο των δεδομένων, τα οποία, αφού εγγραφούν στο μαγνητικό δίσκο ενός Η/γ, αποτυπώνονται στη συνέχεια, κατά τρόπο αναγνώσιμο από τον άνθρωπο, στην οθόνη του Η/Υ ή εκτυπώνονται στον προσαρτημένο εκτυπωτή (print - out) και αποτελούν απεικόνιση της εγγραφής που έχει καταχωρηθεί στη μαγνητική επιφάνεια του σκληρού δίσκου του Η/Υ. Ως εκ τούτου, το εκτύπωμα (print - out) ενός ηλεκτρονικού εγγράφου αποτελεί το πρωτογενές ηλεκτρονικό έγγραφο (ΑΠ 35/2011, 570/2010, 441 /2007, 1094/2006, 902/2006, 578/2005). Συνεπώς, έγγραφα που εκδίδονται ηλεκτρονικά, με χρήση προηγμένης ηλεκτρονικής (ψηφιακής) υπογραφής που πληροί τις απαιτήσεις της Οδηγίας 99/93/ΕΚ, θεωρούνται νομίμως υπογεγραμμένα, έχουν δε την ίδια νομική και αποδεικτική ισχύ με τα έγγραφα που φέρουν ιδιόχειρη υπογραφή και έχουν ισχύ πρωτοτύπου με την έκδοσή τους και μόνο, χωρίς να απαιτείται οποιαδήποτε επικύρωση τους (βλ. ΔεφΘεσ26/2020, Ελ. Συν 1739/2016 Μείζων Σύμβαση).

21. Επειδή, με τους όρους της οικείας διακήρυξης, προβλέπονται τα εξής : Στην παράγραφο 2.4.2 με τίτλο : «Χρόνος και Τρόπος υποβολής προσφορών» ότι : «2.4.2.1. Οι προσφορές υποβάλλονται από τους ενδιαφερόμενους ηλεκτρονικά, μέσω της διαδικτυακής πύλης www.promitheus.gov.gr του ΕΣΗΔΗΣ, μέχρι την καταληκτική ημερομηνία και ώρα που ορίζει η παρούσα διακήρυξη, στην Ελληνική Γλώσσα, σε ηλεκτρονικό φάκελο, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στον ν. 4412/2016, ιδίως άρθρα 36 και 37 και την Υπουργική Απόφαση αριθμ. 56902/215/2017 (Β´ 1924) «Τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ.)». Για τη συμμετοχή στο διαγωνισμό οι ενδιαφερόμενοι οικονομικοί φορείς απαιτείται να διαθέτουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό το οποίο χορηγήθηκε από έναν εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπίστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/ΕΚ και σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014 και τις διατάξεις της Υ.Α. 56902/215/02.06.2017 “Τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ.)» (Β´ 1924) και να εγγραφούν στο ηλεκτρονικό σύστημα (ΕΣΗΔΗΣ- Διαδικτυακή πύλη www.promitheus.gov.gr) ακολουθώντας την διαδικασία εγγραφής του άρθρου 5 της ίδιας Υ.Α. 2.4.2.2. {...}. Ο χρόνος υποβολής της προσφοράς και οποιαδήποτε ηλεκτρονική επικοινωνία μέσω του συστήματος βεβαιώνεται αυτόματα από το σύστημα με υπηρεσίες χρονοσήμανσης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 37 του ν. 4412/2016 και το άρθρο 9 της ως άνω Υπουργικής Απόφασης. Μετά την παρέλευση της καταληκτικής ημερομηνίας και ώρας, δεν υπάρχει η δυνατότητα υποβολής προσφοράς στο Σύστημα. Σε περιπτώσεις τεχνικής αδυναμίας λειτουργίας του ΕΣΗΔΗΣ, η αναθέτουσα αρχή θα ρυθμίσει τα της συνέχειας του διαγωνισμού με σχετική ανακοίνωσή της.

2.4.2.3. Οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν με την προσφορά τους τα ακόλουθα:

(α) έναν (υπο)φάκελο με την ένδειξη «Δικαιολογητικά Συμμετοχής –Τεχνική Προσφορά» στον οποίο περιλαμβάνονται τα κατά περίπτωση απαιτούμενα

δικαιολογητικά και η τεχνική προσφορά σύμφωνα με τις διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας και την παρούσα. (β) έναν (υπο)φάκελο με την ένδειξη «Οικονομική Προσφορά» στον οποίο περιλαμβάνεται η οικονομική προσφορά του οικονομικού φορέα και τα κατά περίπτωση απαιτούμενα δικαιολογητικά. {.....}. 2.4.2.4. Οι οικονομικοί φορείς συντάσσουν την τεχνική και οικονομική τους προσφορά συμπληρώνοντας τις αντίστοιχες ειδικές ηλεκτρονικές φόρμες του συστήματος. Στην συνέχεια το σύστημα παράγει τα σχετικά ηλεκτρονικά αρχεία τα οποία υπογράφονται ηλεκτρονικά και υποβάλλονται από τον προσφέροντα. Τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην ειδική ηλεκτρονική φόρμα του συστήματος και του παραγόμενου ηλεκτρονικού αρχείου pdf (το οποίο θα υπογραφεί ηλεκτρονικά) πρέπει να ταυτίζονται. Σε αντίθετη περίπτωση το σύστημα παράγει σχετικό μήνυμα και ο προσφέρων καλείται να παράγει εκ νέου το ηλεκτρονικό αρχείο pdf]. Εφόσον οι τεχνικές προδιαγραφές και οι οικονομικοί όροι δεν έχουν αποτυπωθεί στο σύνολό τους στις ειδικές ηλεκτρονικές φόρμες του συστήματος, η Αναθέτουσα Αρχή δίνει σχετικές οδηγίες στους οικονομικούς φορείς να επισυνάπτουν ηλεκτρονικά υπογεγραμμένα τα σχετικά ηλεκτρονικά αρχεία (ιδίως τεχνική και οικονομική προσφορά) παραπέμποντας στο σχετικό άρθρο της διακήρυξης και τα τυχόν υποδείγματα τεχνικής –οικονομικής προσφοράς. 2.4.2.5. Ο χρήστης - οικονομικός φορέας υποβάλλει τους ανωτέρω (υπο)φακέλους μέσω του Συστήματος, όπως περιγράφεται παρακάτω: Τα στοιχεία και δικαιολογητικά για τη συμμετοχή του οικονομικού φορέα στη διαδικασία υποβάλλονται από αυτόν ηλεκτρονικά σε μορφή αρχείων τύπου .pdf και εφόσον έχουν συνταχθεί/παραχθεί από τον ίδιο, φέρουν εγκεκριμένη προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή με χρήση εγκεκριμένων πιστοποιητικών, χωρίς να απαιτείται θεώρηση γνησίου της υπογραφής, με την επιφύλαξη των αναφερθέντων στην τελευταία υποπαράγραφο της παραγράφου 2.4.2.1 του παρόντος για τους αλλοδαπούς οικονομικούς φορείς. Από το Σύστημα εκδίδεται ηλεκτρονική απόδειξη υποβολής προσφοράς, η οποία αποστέλλεται στον οικονομικό φορέα με μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Στις περιπτώσεις που με την προσφορά υποβάλλονται ιδιωτικά έγγραφα, αυτά γίνονται αποδεκτά είτε κατά τα

προβλεπόμενα στις διατάξεις του ν. 4250/2014 (Α' 94), είτε και σε απλή φωτοτυπία, εφόσον συνυποβάλλεται υπεύθυνη δήλωση, στην οποία βεβαιώνεται η ακρίβειά τους και η οποία φέρει υπογραφή μετά την έναρξη της διαδικασίας σύναψης της παρούσας σύμβασης. Εντός τριών (3) εργασίμων ημερών από την ηλεκτρονική υποβολή των ως άνω στοιχείων και δικαιολογητικών προσκομίζονται υποχρεωτικά από τον οικονομικό φορέα στην αναθέτουσα αρχή, σε έντυπη μορφή και σε σφραγισμένο φάκελο, τα στοιχεία της ηλεκτρονικής προσφοράς τα οποία απαιτείται να προσκομισθούν σε πρωτότυπη μορφή σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 11 παρ. 2 του ν. 2690/1999 "Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας", όπως τροποποιήθηκε με τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 2 του ν. 4250/2014. Τέτοια στοιχεία και δικαιολογητικά είναι, ενδεικτικά, η εγγυητική επιστολή συμμετοχής, τα πρωτότυπα έγγραφα τα οποία έχουν εκδοθεί από ιδιωτικούς φορείς και δεν φέρουν επικύρωση από δικηγόρο, καθώς και τα έγγραφα που φέρουν τη Σφραγίδα της Χάγης (Apostille). Δεν προσκομίζονται σε έντυπη μορφή στοιχεία και δικαιολογητικά τα οποία φέρουν ηλεκτρονική υπογραφή, τα ΦΕΚ, τα τεχνικά φυλλάδια και όσα προβλέπεται από το ν. 4250/2014 ότι οι φορείς υποχρεούνται να αποδέχονται σε αντίγραφα των πρωτοτύπων. Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να ζητεί από προσφέροντες και υποψήφιους σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο κατά την διάρκεια της διαδικασίας, να υποβάλλουν σε έντυπη μορφή και σε εύλογη προθεσμία όλα ή ορισμένα δικαιολογητικά και στοιχεία που έχουν υποβάλει ηλεκτρονικά, όταν αυτό απαιτείται για την ορθή διεξαγωγή της διαδικασίας».

22. Επειδή, η Αρχή Πιστοποίησης Ελληνικού Δημοσίου στον επίσημο διαδικτυακό της τόπο (http://www.aped.gov.gr/tehnika-themata/51-validity_check.html) παρέχει οδηγίες για τον έλεγχο εγκυρότητας εγκεκριμένης ψηφιακής υπογραφής επισημαίνοντας ότι πρόκειται για μια ηλεκτρονική υπογραφή η οποία: Συνδέει με μοναδικό τρόπο την υπογραφή με τον υπογράφοντα, Δημιουργείται με τρόπο που το πρόσωπο που υπογράφει, ελέγχει το μηχανισμό υπογραφής (γνωρίζει πότε υπογράφει), συνδέεται με το ηλεκτρονικό έγγραφο με τρόπο που οποιαδήποτε αλλαγή στα δεδομένα είναι

ανιχνεύσιμη (διασφάλιση ακεραιότητας), δημιουργείται μόνο μέσω “Εγκεκριμένης” Διάταξης Δημιουργίας Υπογραφής (ΕΔΔΥ), Βασίζεται σε “Εγκεκριμένο” Ψηφιακό Πιστοποιητικό για ηλεκτρονική υπογραφή. Στον, δε, Οδηγό χρήσης της Αρχής Πιστοποίησης Ελληνικού Δημοσίου (ΑΠΕΔ) για τον έλεγχο των ψηφιακών υπογραφών αναφέρεται μεταξύ άλλων «Η προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή (ψηφιακή υπογραφή) βασίζεται σε αναγνωρισμένο πιστοποιητικό και δημιουργείται με τη χρήση Ασφαλούς Διάταξης Δημιουργίας Υπογραφής (ΑΔΔΥ). Ως ΑΔΔΥ ορίζεται η μικροσυσκευή (UsbToken / Smart Card + CardReader) που πληροί συγκεκριμένες προδιαγραφές και στην οποία εισάγονται τα ψηφιακά πιστοποιητικά σκληρής αποθήκευσης με ασφαλή τρόπο» ενώ παρουσιάζεται λεπτομερώς και εναργώς η διαδικασία ελέγχου ενώ, επίσης, παρουσιάζεται λεπτομερώς και εναργώς η διαδικασία εντοπισμού κι ελέγχου της ψηφιακής υπογραφής.

23. Επειδή, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου σε συνέχεια του από 19.06.2020 ερωτήματος που υπέβαλε ο κ.*****, όπου τέθηκαν τα εξής : *«Καλησπέρα σας, Σε ηλεκτρονικό διαγωνισμό που συμμετείχε η εταιρεία μας υπογράψαμε ψηφιακά τα αρχεία στις 19/02/2020. Σημείωση ότι η συγκεκριμένη ψηφιακή υπογραφή έληγε 20/04/2020 η οποία και ανανεώθηκε. Μετά από έλεγχο του φορέα των εγγράφων στις 04/05/2020 μας κοινοποιήθηκε ότι η συγκεκριμένη ψηφιακή υπογραφή δεν είναι έγκυρη. Παρακαλώ θα θέλαμε να μας ενημερώσετε αν παίζει ρόλο ότι η ψηφιακή υπογραφή κατά τον έλεγχο της είχε λήξει και ότι η ψηφιακή υπογραφή μας ήταν έγκυρη κατά την υποβολή της προσφοράς μας. Στην διάθεση σας τα υπογεγραμμένα αρχεία»,* η Αρχή Πιστοποίησης Ελληνικού Δημοσίου απάντησε στις 22.06.2020 ως εξής : *«Καλησπέρα σας. Σχετικά με τα ερωτήματά σας, θα θέλαμε να σας ενημερώσουμε ότι 1) Όταν την χρονική στιγμή που εισάγεται η ψηφιακή υπογραφή σε ένα ηλεκτρονικό έγγραφο είναι σε ισχύ (δεν έχουν λήξει ή ανακληθεί) τα ψηφιακά πιστοποιητικά του φυσικού προσώπου που υπογράφει και επιπλέον, εισάγεται στο έγγραφο και ασφαλή χρονοσήμανση, τότε η συγκεκριμένη ψηφιακή υπογραφή στο συγκεκριμένο έγγραφο δεν χάνει ποτέ την*

ισχύ της και δεν μπορεί ποτέ να αμφισβητηθεί η εγκυρότητά της, ακόμα και όταν το ηλεκτρονικό έγγραφο εξετασθεί σε ημερομηνία μεταγενέστερη της ημερομηνίας ανάκλησης ή λήξης των συγκεκριμένων ψηφιακών πιστοποιητικών. Η ψηφιακή υπογραφή σε ένα ηλεκτρονικό έγγραφο δεν χάνει ποτέ την ισχύ της μετά την λήξη ή την ανάκληση των ψηφιακών πιστοποιητικών από τα οποία δημιουργήθηκε. 2) Ο παραλήπτης του ηλεκτρονικού εγγράφου, οφείλει να εξετάσει ενδελεχώς αν την χρονική στιγμή που υπογράφηκε ψηφιακά το έγγραφο ήταν σε ισχύ τα ψηφιακά πιστοποιητικά, ελέγχοντας την ασφαλή χρονοσήμανση που δείχνει την ημερομηνία και ώρα υπογραφής του εγγράφου και την χρονική περίοδο ισχύος των ψηφιακών πιστοποιητικών. Με εκτίμηση, Ομάδα Υποστήριξης ΑΠΕΔ».

24. Επειδή, από την κατά τα ανωτέρω απάντηση της Αρχής Πιστοποίησης Ελληνικού Δημοσίου προκύπτει ότι για την διαπίστωση της εγκυρότητας της ψηφιακής υπογραφής, ως κρίσιμος χρόνος δεν αναγνωρίζεται ο χρόνος που το αρμόδιο όργανο προβαίνει στην εξέταση της εγκυρότητάς της, καθότι κατά το χρόνο εκείνον ενδέχεται τα ψηφιακά πιστοποιητικά βάσει των οποίων ετέθηκε η ψηφιακή υπογραφή να έχουν ανακληθεί ή λήξει, αλλά ο χρόνος που τα συγκεκριμένα έγγραφα υπογράφονται, όπως τούτος ασφαλώς προκύπτει από την χρονοσήμανση που συνοδεύει την ψηφιακή υπογραφή. Συνεπώς, για την εξακρίβωση της εγκυρότητας της ψηφιακής υπογραφής, θα πρέπει να ελέγχεται, εάν κατά τον χρόνο που υπογράφηκε το εκάστοτε έγγραφο, όπως αυτός προκύπτει από την χρονοσήμανση της υπογραφής, ήταν σε ισχύ και άρα δεν είχαν λήξει, ούτε ανακληθεί, τα ψηφιακά πιστοποιητικά της υπογραφής αυτής. Στην κριθείσα περίπτωση, αναφορικά με την εγκυρότητα των υπογραφών που τίθενται στα έγγραφα της τρίτης δανείζουσας την εμπειρία της εταιρίας «*****», ήτοι του Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης (Ε.Ε.Ε.Σ.), της Υπεύθυνης Δήλωσης παροχής πόρων υπέρ της προσφεύγουσας, της Υπεύθυνης Δήλωσης αποδοχής των όρων της διακήρυξης και της Σύμβασης παραχώρησης – μεταφοράς τεχνογνωσίας – δάνειας εμπειρίας, διαπιστώνονται τα εξής : Ανοίγοντας τα συγκεκριμένα

έγγραφο εμφανίζεται το μήνυμα “At least one signature has problems” [ήτοι, τουλάχιστον μια υπογραφή έχει προβλήματα]. Εν συνεχεία, κάνοντας ενδεικτικά δεξί κλικ πάνω στην ορατή ψηφιακή υπογραφή του κ. ***** ανοίγει νέο παράθυρο, όπου πρώτη εμφανίζεται η επιλογή «Validate Signature» και πατώντας πάνω σε αυτήν την επιλογή ανοίγει νέο παράθυρο «Signature validation Status» [ήτοι Κατάσταση Επικύρωσης Υπογραφής], όπου εμφανίζεται το μήνυμα «Signature Validity is UnKnown» [ήτοι η ισχύς της υπογραφής είναι άγνωστη] και κάτω από το μήνυμα αυτή δίνεται περαιτέρω η επιλογή «Signature Properties» [ήτοι Ιδιότητες Υπογραφής]. Πατώντας πάνω στο πλαίσιο «Signature Properties» [ήτοι Ιδιότητες Υπογραφής] εμφανίζεται υπό τον τίτλο «Validity Summary», η χρονοσήμανση της υπογραφής με το μήνυμα «Signature was valid as of the signing time 2020/02/19 17:05:47 +3’00’» και το μήνυμα «The signature includes an embedded timestamp but it could not be verified» [ήτοι η υπογραφή περιέχει ρύθμιση διακομιστή χρονοσήμανσης αλλά δεν μπορεί να επαληθευθεί]. Εν συνεχεία, πατώντας πάνω στο πλαίσιο «Show Signer’s Certificate» [Δες Πιστοποιητικό Υπογράφοντος], εμφανίζεται νέο παράθυρο όπου περιέχονται περισσότερες λεπτομέρειες σε σχέση με την ψηφιακή υπογραφή και το οικείο ψηφιακό πιστοποιητικό. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο «Summary» καταγράφονται ως πάροχος της υπογραφής η Αρχή Πιστοποίησης Ελληνικού Δημοσίου «Hellenic Public Administration Issuing CA HPARCA» και ως χρόνος ισχύος της από 21/04/2015, ώρα 03:00:00 +3’00’ έως 20/04/2020 02:59:59 +03’00’. Εν συνεχεία, στο διπλανό πλαίσιο «Revocation» αναγράφεται το μήνυμα «Revocation checks were not performed» [ήτοι έλεγχος ανάκλησης δεν έχει γίνει] και αναλυτικά το μήνυμα «The selected certificate does not chain up to a certificate designated as a trusted anchor. The result is that revocation checks were not performed on this certificate» [ήτοι Έλεγχοι ανάκλησης δεν έχουν γίνει σε αυτό το πιστοποιητικό]. Οι πληροφορίες αυτές παρέχονται κατά τον έλεγχο των ψηφιακών υπογραφών του κ. ***** σε όλα τα ως άνω έγγραφα. Κατόπιν εκτίμησης των ως άνω πληροφοριών διαπιστώνεται ότι πράγματι υπάρχει η χρονοσήμανση της συγκεκριμένης υπογραφής στις 19/02/2020 και ώρα 17:05:47 +3’00’, επίσης ότι η ισχύς της υπογραφής

καταλαμβάνει το χρονικό διάστημα από 21/04/2015, ώρα 03:00:00 +3'00' έως 20/04/2020, ώρα 02:59:59 +03'00, ήτοι καταλαμβάνει τον χρόνο υπογραφής του εγγράφου στις 19/02/2020, όμως σε κάθε περίπτωση δεν μπορεί να εξεταστεί και συνεπώς να διαπιστωθεί ασφαλώς εάν κατά τον συγκεκριμένο χρόνο υπογραφής (19/02/2020) το οικείο ψηφιακό πιστοποιητικό είχε ανακληθεί. Με άλλα λόγια, ακόμα κι αν η συγκεκριμένη ψηφιακή υπογραφή ετέθη σε χρόνο (19/02/2020) που καλύπτεται κατ' αρχήν από την χρονική περίοδο ισχύος της (από 21/04/2015 έως 20/04/2020), όπως αυτός ο χρόνος καθορίστηκε κατά την χορήγησή της, δεν μπορεί κατά τον έλεγχο της εγκυρότητάς της να διαπιστωθεί ασφαλώς εάν την συγκεκριμένη ημεροχρονολογία και χρονική στιγμή που η υπογραφή ετέθη (19/02/2020 και ώρα 17:05:47 +3'00'), το οικείο ψηφιακό πιστοποιητικό είχε ανακληθεί. Και τούτο διότι από τα στοιχεία που ανακύπτουν κατά τον έλεγχο εγκυρότητας της ψηφιακής υπογραφής αναπαράγεται το μήνυμα ότι δεν έχει εξετασθεί η ανάκληση του οικείου πιστοποιητικού. Σε κάθε δε περίπτωση, οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντος ότι από την χρονοσήμανση που υπάρχει δίπλα στην συγκεκριμένη υπογραφή προκύπτει ότι αυτή έχει τεθεί εντός των χρονικών ορίων ισχύος της δεν επαρκούν για την αντίκρουση των αιτιάσεων της αναθέτουσας αρχής σχετικά με την μη διαπίστωση της τυχόν ανάκλησης ή μη του πιστοποιητικού της οικείας ψηφιακής υπογραφής. Ήτοι, οι ισχυρισμοί του προσφεύγοντος δεν επαρκούν για να αποδειχθεί ότι το οικείο πιστοποιητικό δεν είχε ανακληθεί όταν η ψηφιακή υπογραφή ετέθη στα επίμαχα έγγραφα. Κατά τούτο ορθώς η αναθέτουσα αρχή απέρριψε την προσφορά της προσφεύγουσας, απορριπτόμενου ως αβάσιμου του οικείου λόγου προσφυγής και γενομένων δεκτών των ισχυρισμών της παρεμβαίνουσας, με συνέπεια να παρέλκει η εξέταση των λοιπών προβαλλόμενων λόγων.

25. Επειδή, κατ' ακολουθίαν, η κρινόμενη Προδικαστική Προσφυγή απορρίπτεται ως αβάσιμη και η ασκηθείσα Παρέμβαση γίνεται δεκτή ως βάσιμη.

26. Επειδή, ύστερα από την προηγούμενη σκέψη, το παράβολο που κατέθεσε η προσφεύγουσα, ηλεκτρονικό παράβολο με κωδικό *****, ποσού 3.145,20 ευρώ πρέπει να καταπέσει.

Για τους λόγους αυτούς

Απορρίπτει την Προδικαστική Προσφυγή.

Δέχεται την Παρέμβαση.

Ορίζει την κατάπτωση του προσκομισθέντος παραβόλου ποσού 3.145,20 ευρώ.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στις 03.08.2020 και εκδόθηκε στις 04.08.2020 στον Άγιο Ιωάννη Ρέντη.

Η Πρόεδρος

Η Γραμματέας

Μαρία-Ελένη Σιδέρη

Αργυρώ Τσουλούφα